

Alþingi
Allsherjar- og menntamálanefnd
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Kópavogur 4. mars 2021

Efni: Umsögn um stjórnarfrumvarp lagt fram á 151. löggjafarþing 2020–2021 af dómsmálaráðherra, Þingskjal 850 — 504. mál,^[1] um breytingu á áfengislögum, nr. 75/1998 (sala á framleiðslustað).

Æskan leggst eindregið gegn umræddu frumvarpi um breytingar á áfengislögum. Dómsmálaráðherra hefur margreynt að veikja forvarnir gegn áfengi. Núna vill hún undanþágur á einokun ÁTVR á smásölu áfengis, með því að heimila framleiðendum áfengis að selja áfengi til neytenda á framleiðslustað. Áformin fjalla um breytingar á áfengislögum nr. 75/1998 og lögum nr. 86/2011 um verslun með áfengi og tóbak.^[2]

Æskan vinnur með börnum og fullorðnum í grasrótastarfi, þar kemur fram mikil andúð samfélagsins á frumvarpinu. Frumvarp þetta er í algerri mótsögn við heilbrigðisstefnu þessarar sem og fyrri ríkisstjórna.^{[3][4]} Frumvarpið vinnur gegn samþykktum Alþingis í málefnum barna, kvenna^[5], jafnréttis og ofbeldis ásamt Barnasáttmála Sameinuðu Þjóðanna^[6] sem er hluti íslenskra laga. **Við köllum eftir heildstæðri stefnu í lýðheilsumálum þar sem forvarnir áfengis og annara vímuefna eru settar í forgang.**

Í fyrri umsögnum Æskunnar sem lesa má á vef alþingis, hafa komið fram margar traustar heimildir sem eru gefnar út á ábyrgð viðurkenndra stofnana, innlendra og alþjóðlegra um vandann sem neysla áfengis veldur. Af þeim er ljóst að vandinn vegna neyslu áfengis er gifurlegur og mikilvægt að leita allra mögulegra leiða til þess að halda honum í skefjum. Umfram allt eru þær þó staðfesting og áminning um að *áfengi er engin venjuleg neysluvara* og eðlilegt að um hana gildi um margt annað fyrirkomulag og reglur en ýmsar aðrar vörur.^[7]

Félagar Æskunnar og vinir vilja þakka sérstaklega fyrir hve vel yfirvöldum tókst að hefta útbreiðslu COVID-19 faraldursins á Íslandi og ber að þakka þeim fyrir fumulauis viðbrögð og staðfestu. Æskan hvetur yfirvöld til að standa líka svona vel að vörnum gegn faraldri áfengis og annara vímuefna.

Áfengisneysla á meðgöngu stofnar lífi og heilsu móður, fóstur og ungabarns í hættu. Það er brýn þörf á að bæta heilsu kvenna á meðgöngu sem og barna þeirra með því að bera kennsl á þætti sem auka áhættu þeirra og grípa til ráðstafana til úrbóta.^[8]

Á heimsvísu má rekja 90.000 dauðsföll vegna ofbeldis til áfengis. Börn eru ósjálfbjarga fórnarlömb allskyns ofbeldis þar sem áfengi er annars vegar. Í skýrslu velferðarráðherra 2010 - 2011 um aðgerðir samkvæmt aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar vegna ofbeldis karla gegn konum í nánnum samböndum,^[9] kemur skýrt fram „Stjórnvöld beiti markvissri áfengisstefnu sem hafi það að markmiði að draga úr áfengisneyslu og ölvun og þar með ofbeldi sem tengist henni. Áhrifaríkustu forvarnirnar eru verðstýring og takmarkað aðgengi að áfengi.“^[10]

Áfengisskaði er faraldur um allan heim. Ungt fólk verður fyrir hlutfallslega meiri skaða vegna áfengis en aðrir aldurshópar. Áfengi stefnir menntun í hættu. Neysla áfengis og annarra skaðlegra efna hefur verið tengt við fjölda neikvæðra afleiðinga þegar kemur að menntun, þar með talin léleg ástundun, lélegur námsárangur og brottfall úr skóla það liggur eindregin sönnun fyrir því að áfengisneysla hefur slæm áhrif á heilsufar, félagslíf og menntun. Áfengi er það vímuefni sem börn á aldrinum 13 – 15 ára nota mest. Áfengi grefur undan venjum og forsendum fyrir árangur í námi. Áfengisnotkun innan fjölskyldunnar og í samfélaginu er verulegur áhættuþáttur fyrir lélegan námsárangur. Áfengi er skýr áhættuþáttur fyrir öllu ofangreindu og leiðir til þess að:

Foreldrahlutverkið er vanrækt og yfirgefið. Fábrotnum úrræðum er sóað í áfengi í stað hollrar fæðu, tómstunda og námsgagna. Veikindi sem til koma vegna áfengis auka enn á brýnt ástandið og kynda upp í víthringnum. Venjur og skilyrði fyrir námsárangur veikjast og grotna í sundur. Áfengisvandamál foreldra auka verulega líkurnar á því að börnin þeirra muni þróa með sér áfengisvanda síðar á ævinni. Milljónir fullorðinna í Evrópu og Norður-Ameríku (þar sem vandamálið er viðurkennt og rannsakað) glíma við áhrif erfiðra atburða í æsku á lífsgæði (e. Adverse Childhood Experiences - ACEs). 10% lækkan á tíðni ACEs gæti sparað sem samsvarar 3 milljónum svokallaðra „glataðra góðra æviára“ (e. disability-adjusted life years – DALYs) eða 105 milljörðum dollara. Áfengisforvarnir þurfa að horfa líka á áhrif erfiðra atburða á lífsgæði.^[11]

Frábær árangur: Varla þarf að minna á þann árangur sem náðst hefur varðandi vímuefnaneyslu barna og ungs fólks. Slíkan árangur þarf að viðhalda og halda þarf áfram með öflugt fyrirbyggjandi starf fyrir eldri aldurshópa milli 16 og 19 ára. Einnig þarf öflugt fyrirbyggjandi starf fyrir fullorðna, sérstaklega foreldra. Áfengi er ekki vara eins og matvara heldur sem fíkniefni sem við þurfum að umgangast með aðgát. Lög okkar eiga að leggja áhersla á að takmarka aðgengi að áfengi og vernda sérstaklega hópa eins og börn og unglíngja. Áformin varða líka jafnréttisákvæði stjórnarskrárinnar þar sem áfengisíðnaðurinn ýtir undir neikvæðar ímyndir kvenfólks og hlutgerir þær. Lýðheilsusjónarmið, Barnasáttmáli og Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna ganga framár hagsmunum áfengisíðnaðarins.

Fulltrúar Æskunnar eru tilbúnir að leggja lið við frekari vinnu við stefnumörkun í forvörnum.

[1] <https://www.althingi.is/altext/151/s/0850.html>

[2] http://www.landlaeknir.is/servlet/file/store93/item10424/Afengi_engin_venjuleg.pdf

[3] <https://www.velferdarraduneyti.is/media/rit-og-skyrslur-2014/Stefna-i-afengis--og-vimuvornum-desember-2013.pdf>

[4] https://www.stjornarradid.is/rikisstjorn/stefnuv_firlysing/

[5] <https://unric.org/is/heimsmarkmid-um-sjalfbaera-throun/>

[6] <https://www.barnasattmali.is/is>

[7] <https://www.who.int/news-room/articles-detail/global-action-plan-to-reduce-the-harmful-use-of-alcohol>

[8] <http://iogt.is/2021/02/11/2847/>

[9] <http://www.althingi.is/altext/139/s/pdf/1214.pdf>

[10] [https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB146/B146\(14\)-en.pdf](https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB146/B146(14)-en.pdf)

[11] <http://iogt.is/wp-content/uploads/2020/08/Alcohol-and-SDGs-Movendi-2.0-ISL-2-29-06-2020-Endanleg-AG.pdf>